

Csak érzések és hangulatok

Bálint István

NA ŽIVOT, KULTURA KIADÓ, BEO-
EYVIND JOHNSON: OLAF SE SMEŠI
GRAD, 1957

A skandinávok mindig külön hangot ütöttek meg a világirodalom százhangú hangversenyében. Nem világirodalmat formáló irányokkal jelentkeznék, mint a franciák, nem is a világ megértésének és megismerésének Archimedes-pontjaival, mint az angolok vagy amerikaiak, hanem mindig külön egyéniségük varázsával hatnak. A világirodalmon nevelkednek, de sohasem esnek a kis országok tragikus hibájába, az utánzásba, mindig megkapóan eredetiek tudnak lenni. Eyvind Johnson, a két háború közötti svéd irodalom kiemelkedő alakja is Gidetól és Joycetől egyaránt tanult, de amit ad, mégis egyéni — sajátos formában sajátos tartalom.

Szakít nemcsak a két világháború között is érvényesülő klasszikus regényszerkezettel, hanem még a Gide-i egységes meseszövevéllel is. Nem akar egészet adni, csak keretet. Egymást váltó dialógjai és monológjai csak a belső élet gazdagságát, hullámozását akarják visszaadni. Elbeszélő részletek váltják egymást filozofáló részletekkel. Az író magára hagyja alakjait, azok csak állnak egymás mellett, rajzanak a gondolatok, s néha szavakban törnek ki, csak úgy szabadjára engedik gondolataikat elalvás előtt, vagy beszélgetnek egészen jelentéktelen, semmilyen egységbe nem szövődő dolgokról. A regénynek egyik varázsa az, hogy ezek a beszélgetések nincsenek »irodalmisítva«, hanem mint az életben el-el akadnak, egyik témáról a másikra csapnak, neki-neki lendülnek, majd visszakanyarod-

nak egy már elvetettnek vélt gondolat-hoz. Az író is gyakran szabadjára engedi gondolatait, oldalakat ír, például a villanygyújtásról. Nincs is más ebben a regényben, csak érzések és hangulatok.

Mindebből mégis kibontakozik egy érdekes, fiatal egyéniség, Olaf és az őt környező világ. Olaf a skandinávva egyesült elveszett nemzedék a fiatalság mindent könnyebben elviselő korában. Maga az idegenség, a sehová nem tartozás — idegeneknél nevelkedik és megaláztatásnak érzi a szülei szegénységével szemben hivalkodó gazdagságot, s gyerekes lázadásában sirva, toporzékolva, földön fetrengve mondja: nem akarom, hogy nekem jól menjen a dolgom; szülei pedig közben teljesen idegenekké váltak, sehova sem tartozik tehát, és az életben is azt tanulja meg legelőször: minden ember maga van, mindenkinek a maga életét kell élnie. Az a vágy, hogy mégse legyen egyedül hogy találjon valakit, most még csak abban a kívánságban nyilvánul meg, hogy megsimogasson egy női kezét, hogy visszamenjen és helyrehozzon egy elszalasztott alkalmat, de az író bele-szótt sagaival már ennek is általános emberi távlatot ad. Ott van a másra vágyás-sagaja — az asszonyé, aki belehal abba a gondolatba, hogy valaki a férjén kívül egyszer úgy nézett rá mint asszonyra, vagy az ideálra vágyásé, azé a lányé, aki az egész országot bebarangolja első szerelme után. És körülötte ott van a kegyetlen, kíméletlen világ, a fakitermelők nehéz munkája, az állandó életveszély, ahol minden mozdulat halállal járhat, az élet, amely durvaságot és jóságot együtt nevel az emberekbe.

Ez Johnson regénye: sajátos alkotás az életről és egy fiatalról, aki keresi benne a helyét.